

MRF 2023.213

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 14. juli 2023, j.nr. 22/01327

Stadfæstet kommunes VVM-tilladelse fra september 2021 til udvidelse af Esbjerg Havn i 76 ha af Vadehavet, idet miljøpåvirkningen i anlægsfasen var afgjort med Trafikstyrelsens tilladelse til udvidelse af havnen fra november 2021. Kommunen fandtes i tilstrækkeligt omfang at have sikret, at projektet ikke ville skade nærliggende Natura 2000-område og områdets bilag IV-arter, bl.a. med henvisning til områdets allerede eksisterende støjbidrag og tilvænningsbetragtninger.

I 2017 ansøgte Esbjerg Havn henholdsvis Trafikstyrelsen og Esbjerg Kommune om tilladelse til udvidelse af Esbjerg Havn med et nyt havneareal, der omfattede 76 ha af Vadehavet, hvoraf ca. 59 ha skulle udgøre nye havnearealer, mens ca. 17 ha skulle uddybes til nye sejlbare vandarealer og sejlrender. Projektområdet lå tæt op ad Natura 2000-område nr. 89, Vadehavet, hvis udpegningsgrundlag udgjordes af en række arter, herunder marsvin, odder og gråsæl. I november 2020 fremsendte Esbjerg Havn en miljøkonsekvensrapport (link nedenfor). Den 6. september 2021 vedtog Esbjerg Kommune et kommuneplantillæg og en lokalplan for udvidelsen, og den 8. september 2021 meddelte kommunen VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25 til udvidelsen (link nedenfor). Den 24. september 2021 meddelte Trafikstyrelsen tilladelse efter havnelovens § 2 til udvidelsen af havnen (link nedenfor). Plangrundlaget og miljøvurderingen af udvidelsen blev påklaget af Danmarks Naturfredningsforening (DN) til Planklagenævnet, der i **MRF 2022.228 Pkn** ikke fandt grundlag for at underkende plangrundlaget, og tilsvarende blev VVM-tilladelsen påklaget af DN, der bl.a. gjorde gældende, at DN's høringssvar ikke i et tilstrækkeligt omfang var blevet inddraget, at projektet ville have en negativ indvirkning på det nærliggende Natura 2000-område og områdets bilag IV-arter,

og at der i relation til afgrænsningen af projektet var foretaget en ulovlig opdeling af det samlede projekt, samt at dekommissionering af vindmøller ikke var beskrevet i miljørapporten. Miljø- og Fødevarerklagenævnet (formanden) afviste, at det var et retligt spørgsmål, om kommunen i tilstrækkeligt omfang havde inddraget resultatet af de foretagne høringer, ligesom nævnet afviste at tage stilling til indsigelser om miljøvirkninger i anlægsfasen, da dette var reguleret med Trafikstyrelsens tilladelse til udvidelsen. Nævnet fandt, at kommunen i tilstrækkeligt omfang havde sikret, at projektet ikke ville skade integriteten af Natura 2000-området, bl.a. med henvisning til, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgik, at støjniveauet kun i et begrænset omfang ville adskille sig fra det, der allerede udsprang fra den eksisterende havn, og at arterne i området havde tilvænnethed sig denne påvirkning. Nævnet afviste ud fra samme betragtninger skadepåvirkning af bilag IV-arter. I relation til forlængelse af udløbet fra Præstegårdsbækken bemærkede nævnet, at udløbet af urensede spildevand fra renseanlæg i forbindelse med nedbørshændelser ikke vedrørte projektet og derfor ikke var relevant. Afslutningsvis fandt nævnet, at der ikke var sket en ulovlig opdeling af projektet, hvorfor nævnet stadfæstede VVM-tilladelsen.

Kommentar: Afgørelsen følger de samme vurderinger af miljøpåvirkningerne, herunder af Natura 2000-området og bilag IV-arter, som Planklagenævnet foretog i **MRF 2022.228 Pkn**. Det kan i den sammenhæng noteres, at miljøpåvirkningerne ved opfyldningen af søterritoriet ikke var omfattet af kommunens VVM-tilladelse, men derimod af Trafikstyrelsens tilladelse efter havnelovens § 2 (link nedenfor), som ikke kan påklages. Om en sådan opdeling af VVM-tilladelser er forenelig med VVM-direktivet er usikkert, ligesom det er uklart, om Esbjerg Kommune har kompetence til at meddele VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25 for et areal på søterritoriet, hvor staten endnu ikke har meddelt tilladelse til opfyldning. Se tillige Pagh: TBB:2023.275 om højhedsret på søterritoriet.

Link til miljøkonsekvensrapporten offentliggjort af Trafikstyrelsen: <https://www.trafikstyrelsen.dk/media/15454/MKR%20Esbjerg.pdf>.

MRF 2023.213

Trafikstyrelsens tilladelse af 24. september 2021 i medfør af havnelovens § 2 til udvidelse af Esbjerg Havn: <https://www.trafikstyrelsen.dk/media/15453/VVM-tilladelse%20Esbjerg%20endelig%202309%20ver%202.pdf>.

Esbjerg Kommunes påklagede VVM-tilladelse af 8. september 2021: <https://www.esbjerg.dk/Filer/Filer/Om%20kommunen/Annoncer/Kommune-%20og%20Byplan/01%202021/PDF/%C2%A725%20tilladelse%20Esbjerg%20Havn.pdf>.

Stadfæstelse af § 25-tilladelse til udvidelse af havn i Esbjerg Kommune

22/01327

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens § 25, jf. 49, stk. 1.[1]

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Esbjerg Kommunes afgørelse af 8. september 2021 om § 25-tilladelse til udvidelse af Esbjerg Havn med etape 5.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Indhold

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet 4

2. Sagens oplysninger. 4

2.1 Området 4

2.2 Den påklagede afgørelse. 5

2.2.1 Udvidelse af Esbjerg Havn. 5

2.2.2 Projektet 5

2.2.3 § 25-tilladelsen. 5

2.3 Miljøkonsekvensrapporten. 6

2.3.1 Afgrænsning af projektet 6

2.3.2 Påvirkning af Natura 2000-områder 7

2.3.3 Påvirkning af bilag IV-arter 14

2.3.4 Alternativer 15

2.4 Klagens indhold. 16

2.4.1 Høring. 16

<u>2.4.2</u>	<u>Natura 2000.</u>	<u>16</u>
<u>2.4.3</u>	<u>Bilag IV-arter</u>	<u>18</u>
<u>2.4.4</u>	<u>Alternativer</u>	<u>18</u>
<u>2.4.5</u>	<u>Dekommissionering.</u>	<u>18</u>
<u>2.4.6</u>	<u>Projekttopdeling.</u>	<u>18</u>
<u>2.4.7</u>	<u>Øvrige klagepunkter</u>	<u>18</u>
<u>2.5</u>	<u>Esbjerg Kommunes bemærkninger til klagen.</u>	<u>19</u>
<u>2.5.1</u>	<u>Natura 2000.</u>	<u>19</u>
<u>2.5.2</u>	<u>Bilag IV-arter</u>	<u>20</u>
<u>2.5.3</u>	<u>Alternativer</u>	<u>20</u>
<u>2.5.4</u>	<u>Dekommissionering.</u>	<u>21</u>
<u>2.5.5</u>	<u>Projekttopdeling.</u>	<u>21</u>
<u>2.5.6</u>	<u>Øvrige forhold.</u>	<u>21</u>
<u>2.6</u>	<u>Nye oplysninger under sagens behandling.</u>	<u>21</u>
3.	<u>Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse.</u>	<u>22</u>
<u>3.1</u>	<u>Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse.</u>	<u>22</u>
<u>3.2</u>	<u>Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger</u>	<u>22</u>
<u>3.2.1</u>	<u>Indledende bemærkninger</u>	<u>22</u>
<u>3.2.2</u>	<u>Ad 1) Høring.</u>	<u>23</u>
<u>3.2.3</u>	<u>Ad 2) Påvirkning af Natura 2000-områder i driftsfasen.</u>	<u>24</u>
<u>3.2.4</u>	<u>Ad 3) Påvirkning af bilag IV-arter i driftsfasen.</u>	<u>28</u>
<u>3.2.5</u>	<u>Ad 4) Alternativer</u>	<u>30</u>
<u>3.2.6</u>	<u>Ad 5) Miljøkonsekvensrapportens omfang.</u>	<u>31</u>
<u>3.2.7</u>	<u>Ad 6) Projekttopdeling.</u>	<u>31</u>
<u>3.3</u>	<u>Miljø- og Fødevareklagenævnets øvrige bemærkninger</u>	<u>33</u>
<u>3.4</u>	<u>Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse.</u>	<u>33</u>

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 6. oktober 2021 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af Danmarks Naturfredningsforening.

Klager har navnlig anført, at

- klagers høringssvar ikke er inddraget tilstrækkeligt,
- havneudvidelsen vil medføre en væsentlig og uoprettelig skade på det nærliggende Natura 2000område, herunder på fugle på udpegningsgrundlaget på grund af forstyrrelser fra støj,
- havneudvidelsen vil have en negativ påvirkning af bilag IVarter,
- vurderingen af alternativer ikke er tilstrækkelig,
- påvirkning ved dekommissionering ikke er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten,
- der er foretaget projektopdeling i forbindelse med projektet, og
- der ikke er behov for udvidelsen samt påvirkninger fra anlægsfasen.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.4.

Klager har derudover indgivet klage til Planklagenævnet vedrørende den endelige vedtagelse af kommuneplantillæg nr. 2018.13 og lokalplan nr. 01-100-0007 om udvidelse af Esbjerg Havn samt den tilhørende miljørapport. Planklagenævnet har den 8. juli 2022 truffet afgørelse i klagesagerne.[4]

2. Sagens oplysninger

2.1 Området

Projektområdet grænser op til Natura 2000-område nr. 89, Vadehavet. Natura 2000-område nr. 89 omfatter fire habitatområder og ni fuglebeskyttelsesområder, herunder habitatområde nr. 78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, fuglebeskyttelsesområde nr. 51, Ribe Holme og enge med Kongeåens udløb, fuglebeskyttelsesområde nr. 53, Fanø og fuglebeskyttelsesområde 57, Vadehavet, der alle ligger tæt på projektområdet. Natura 2000-område nr. 89 dækker hele den danske del af Vadehavet og en række tilstødende arealer og har et samlet areal på 149.869 ha.

På udpegningsgrundlaget for habitatområde nr. 78 er bl.a. vadeflade, bugt, marsvin, odder, gråsæl og spættet sæl.[5]

På udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde nr. 51, nr. 53 og 57 er der en række arter af fugle, herunder er gravand, edderfugl, klyde, strandskade, rødben, stor regnspove, lille kobbersneppe og dværgterne.

2.2. Den påklagede afgørelse

2.2.1 Udvidelse af Esbjerg Havn

Esbjerg Havn skal udvides med et nyt havneareal, der omtales som etape 5. Udvidelsen omfatter et område på ca. 76 ha af Vadehavet, hvoraf ca. 59 ha bliver til nye havnearealer, mens 17 ha uddybes til nye sejlbare vandarealer og sejlrender. Med udvidelsen bliver Esbjerg Havn udvidet med ca. 575.000 m² nyt havneareal, 350 m kaj og en dobbelt rampe til af- og pålæsning af gods.

Opfyldningen til havnearealerne i etape 5 vil ske løbende i takt med oprensningen af sejlrenden fra Nordsøen ind i Grådyb Tidevandsområde, da opfyldningen dels vil ske med sand fra denne oprensning og dels med sand fra de 17 ha vandareal. Der anvendes kun rent sand til opfyldning. Som en del af projektet vil bredden på sejlrenden udfør Atlant- og Australienskajerne desuden blive forøget fra 200 m til 300 m. Den brede sejlrende vil forbedre besejlingsforholdene og mindske generne for fortøjede skibe langs strømkajerne. Etableringen af Etape 5 vil medføre, at brakvandsområdet nord for havnen, hvor vandløbet Præstegårdsbækken har sit udløb, vil blive forlænget.

Udvidelsen skal etableres mellem den nuværende havnegrænse og Natura 2000-område nr. 89, Vadehavet. Natura 2000-området er udpeget som UNESCO Verdensarvsområde. Havneudvidelsen skal ske inden for det område, der i kommuneplan 2018-2030 er vist og beskrevet som perspektivområde for en fremtidig havneudvidelsen. Projektområdet ligger inden for Vadehavsfredningen, men med en afstand på minimum 10 m til Natura 2000-området.

2.2.2 Projektet

De nye havnearealer skal indledningsvis anvendes til oplag for udskibning af projektgods til havvindmølleparker. I plangrundlaget for området er der også mulighed for bebyggelse i tilfælde af, at der senere opstår et behov for at etablere forskellige virksomheder. De nye havnearealer kan dog maksimalt bebygges svarende til 10 % i fodaftryk. Havnearealet opdeles i to delområder. Bygningshøjden må ikke overstige 30 m. Mindre bygningsdele må dog opføres i op til 35 m, ligesom skorstene kan gives den for driften nødvendige højde. Nær ved kajen i delområde B vil der i perioderne mellem udskibninger kunne ske opstilling af højt projektgods, svarende til ca. 90 m høje vindmølleårne. På havnearealerne kan der derudover anvendes højt bevægeligt havneudstyr, som mobilkraner på ca. 80 m, specialkraner på ca. 120 m og diverse transportmateriel og udstyr på ca. 20 m.

2.2.3 § 25-tilladelsen

Esbjerg Kommune har den 8. september 2021 meddelt § 25-tilladelse til driften af udvidelsen af Esbjerg Havn med etape 5.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at Esbjerg Kommune er myndighed for de dele af projektet, som er på land. Trafik-, Bygge-, og Boligstyrelsen er myndighed for de dele af projektet, som er på vand, som bl.a. omfatter opfyldningen af søterritoriet og spunsning. Foruden § 25-tilladelsen fra Esbjerg Kommune skal fra Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen meddele en tilladelse inden igangsætning af udvidelsen.

Det fremgår af tilladelsen, at miljøkonsekvensrapporten var i offentlig høring i perioden fra den 3. februar 2021 til den 31. marts 2021 sammen med plangrundlaget for området.

Som begrundelse for tilladelsen fremgår det af § 25-tilladelsen, at miljøkonsekvensrapportens konklusion er, at udvidelsen af havnen ikke vil få væsentlig indvirkning på miljøet. De miljømæssige påvirkninger i relation til etape 5 er alle uddybende beskrevet og vurderet i miljøkonsekvensrapporten og resumeret i det ikke tekniske resumé i kapitel 1. Der er ikke konstateret nogle væsentlige miljøpåvirkninger fra projektet.

Der er i § 25-tilladelsen fastsat en række vilkår om vandløb, jord- og grundvandsforurening, luft og emissioner og klima.

2.3 Miljøkonsekvensrapporten

2.3.1 Afgrænsning af projektet

Det fremgår bl.a. af afsnit 3.3.1 i miljøkonsekvensrapporten, at der efter første offentlighedsfase er sket en ændring i projektet. Ændringen består i hovedtræk i, at ansøgningen er reduceret fra at bestå af en etape 5 og etape 6 til kun at bestå af etape 5.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 2.1.2, som beskriver en prognose for udviklingen på Esbjerg Havn, at Esbjerg Havn i 2017 udarbejdede en markedsanalyse, som dannede baggrund for, at havnen oprindeligt søgte om et projekt, som indeholdt både etape 5 og etape 6. I 2019 besluttede Esbjerg Havn at revidere dette, så projektet derefter kun omfatter etape 5. Det fremgår, at det skyldes, at miljøvurderingerne for havneudvidelse blev forsinkede, og at der er et konkret behov for etape 5. Etape 6 ligger fortsat inden for havnens langsigtede udviklingsperspektiver, men udskydes til et senere tidspunkt.

Det fremgår derudover bl.a. af afsnit 2.1.1. i miljøkonsekvensrapporten, at efterfølgende har især markedsområderne inden for offshore-vind og godsomsætning været i positiv udvikling, hvilket forventes at have stor betydning for Esbjerg Havn. Særligt om vind fremgår det, at udviklingstendenserne bl.a. er dekommissionering (nedtagning), og at det bl.a. vil medvirke til en forventet vækst på Esbjerg Havn.

Det fremgår desuden af miljøkonsekvensrapportens afsnit 3.2, at Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen har ansvaret for etableringen af anlæggene på søterritoriet og er derfor også VVM-miljømyndighed for havet.^[6] Esbjerg Kommune er VVM-miljømyndighed på land og har myndighedsansvaret for den efterfølgende brug af havnen. Miljøkonsekvensrapporten danner baggrund for Esbjerg Kommunes og Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens sagsbehandling af ansøgningen om tilladelse til udvidelse af Esbjerg Havn. Esbjerg Kommune har derfor fremlagt miljøkonsekvensrapporten for så vidt angår de landbaserede dele af udvidelse af Esbjerg Havn, og Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen har fremlagt miljøkonsekvensrapporten for så vidt angår etablering af anlæg på søterritoriet som følge af udvidelse af Esbjerg Havn.

2.3.2 Påvirkning af Natura 2000-områder

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2, at driften af havnen medfører ingen direkte eller indirekte påvirkninger af områder, der kan være levested for beskyttelseskrævende arter inden for eller uden for Natura 2000-område nr. 89 eller arter, der er på udpegningsgrundlaget. Den eneste potentielle påvirkning af arter i driftsfasen vurderes at kunne ske som følge af støj fra havnedriften på de nye havnearealer og deraf følgende habitattab for de marine arter. De arealer, der ligger nord for projektet, vurderes generelt ikke at have særlig værdi for beskyttelseskrævende dyr, og der er ikke kendskab til, at beskyttelseskrævende dyr yngler i nærheden af projektområdet. Områderne er ved de nuværende forhold kendetegnet ved, at der er et vist støjbidrag fra den eksisterende havnedrift, trafik m.m. Det kan derfor forventes, at dyr, der i dag lever eller færdes langs kysten eller i tilknytning til de nærliggende naturområder nord for projektet, er tilvænnet denne støjpåvirkning. Desuden kan det forventes, at arterne i løbet af kort tid vil vænne sig til

forøgelsen af støjniveauet, da der kun er tale om nogle få dB, og da der er tale om samme type af støj som ved den nuværende drift, som forekommer med samme tidsmønster. Der er i den forbindelse også henvist til, at flere af disse arter er nataktive, og derfor ikke vil blive påvirket af havnedriften, der primært foregår i dagtimerne.

Odder

Det fremgår bl.a. af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.2.2.2, at den samlede bestand af odder på landsplan er ukendt, men at det vurderes, at den nationale bestand er i fremgang. Det fremgår desuden, at arten inden for habitatområde H78 bl.a. er registreret ca. 8 km øst for projektområdet. Det kan ikke udelukkes, at der kan være strejfer langs kysten nær Esbjerg Havn. Der er ingen potentielle yngle- og rasteområder for odder indenfor eller i umiddelbar nærhed, det vil sige op til 5 km, fra projektområdet. Det er i miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2 vurderet, at driften af etape 5 vil medføre ubetydelig påvirkning af arten, da de nærliggende arealer ikke vurderes at have særlig værdi for arten. Det er derfor vurderet, at driften ikke vil medføre skadelig påvirkning af odder.

Snæbel

Det fremgår bl.a. af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.2.2.2, at snæblen er knyttet til det salte Vadehav, hvor den vokser op og søger føde. Arten gyder i de større vandløb, som udmunder i Vadehavet. Det kan ikke udelukkes, at bl.a. snæbel kan anvende vandområderne omkring Esbjerg Havn som fourageringsområde. Esbjerg Havn og de vandområder, der grænser op til havnen, vurderes dog ikke at være specielt velegnede for fiskene på udpegningsgrundlaget. Der er desuden ikke noget, der tyder på, at vandområderne i nærheden af projektområdet er vigtigere for disse arter end andre områder i regionen. Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2, at 7.1.3.2, at fiskenes fødeemner i form af bundflora og -fauna kun påvirkes i ubetydelig grad i driftsfasen på grund af habitattab.

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2 fremgår det bl.a., at det, på grund af det begrænsede permanente habitattab og muligheden for at fisk kan søge andre steder hen, vurderes, at driften af Esbjerg Havn med projektet vil medføre en ubetydelig påvirkning af fisk og fiskehabitater og dermed ikke medføre skade på fisk, herunder snæbel, på udpegningsgrundlaget eller bevaringsmålsætninger for fisk i Natura 2000-område nr. 89.

Det fremgår desuden, at vurderingen også dækker i forhold til, at projektet ikke påvirker den økologiske funktionalitet af yngle- og rasteområder for snæbel som bilag IV-art.

Gråsæl og spættet sæl

Om metode fremgår det af miljøkonsekvensrapportens afsnit 7.4.1, at beskrivelsen af de eksisterende forhold for havpattedyr i og omkring projektområdet er baseret på den eksisterende kendte viden, hvilket bl.a. omfatter tidligere VVM-redegørelser af diverse projekter i nærheden af projektområdet og NOVANA-overvågning af havpattedyr i de danske farvande, hvor der er foretaget bestandsoptællinger af sæler ved flyovervågning på yngle- og fældelokaliteter i 2019.

Det fremgår bl.a. af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.2.2.2, at gråsæl og spættet sæl begge er knyttet til de kystnære farvande, hvor der er rigelig føde og uforstyrrede yngle-/og hvilepladser.

Det fremgår videre, at der er ikke specifikt kendskab til registreringer af gråsæl eller spættet sæl i nærheden af projektområdet, men det kan ikke udelukkes, at der kan forekomme enkelte individer. Esbjerg Havn og de vandområder, der grænser op til havnen, vurderes dog ikke at være specielt velegnede for sæler. Esbjerg Havn og projektområdet ligger 3-4,5 km fra de nærmeste hvile- og yngleområder for primært spættet sæl. Derudover er der kendskab til registreringer af spættet sæl og gråsæl i havnebassinerne i 2019, men sandsynligheden for, at der er sæler i større antal i nærheden af projektområdet, vurderes at være begrænset. I forbindelse med feltarbejde på Fanø er der kun registreret enkelte spættede sæler ved indsejlingen til Nordby og en øst for Halen, Fanø.

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2 fremgår det, at området ikke vurderes at være et vigtigt fødesøgningsområde for sæler, som har deres primære hvilepladser mere end 8,5 km væk. Etableringen af projektet forventes at medføre en stigning i kommerciel skibstrafik på 9 % til havnen, hvilket svarer til ca. 982 flere skibsanløb i 2026 end i 2018. Trafikken sker dog i de eksisterende sejlrender, hvor havpattedyrene i området er vant til, at der er skibstrafik. Projektet vurderes at medføre en ubetydelig påvirkning af havpattedyr og vil dermed ikke medføre skade på havpattedyr på udpegningsgrundlaget eller bevaringsmålsætninger for disse i Natura 2000-område nr. 89.

Marsvin

Om metode fremgår det af miljøkonsekvensrapportens afsnit 7.4.1, at beskrivelsen af de eksisterende forhold for havpattedyr i og omkring projektområdet er baseret på den eksisterende kendte viden, hvilket bl.a. omfatter tidligere VVM-redegørelser af diverse projekter i nærheden af projektområdet, Natura 2000-basisanalyser og planer for Vadehavet og den samlede overvågningsindsats af marsvin fra 2018.

Det fremgår bl.a. af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.2.2.2, at det på baggrund af observationer pr. fløjet km i Natura 2000-området Vadehavet fra flyovervågning i Vadehavet 2011 og 2012 blev vurderet, at der var 0,03 marsvin pr. km. I 2013 og 2015 var antallet pr. km faldet til det halve, men i 2017 er antallet igen observeret til at være 0,03 marsvin pr. km. Antallet af observationer i Natura 2000-området Vadehavet har været lavt alle år (2011-2017). Det indikerer, at området har relativ lille betydning for marsvin i juli og august, og at tætheden af marsvin er større uden for habitatområdet.

Det fremgår desuden, at der er ikke specifikt kendskab til forekomster af marsvin i nærheden af Esbjerg Havn og projektområdet. Det kan dog ikke udelukkes, at der kan forekomme enkelte individer af arten. Esbjerg Havn og de vandområder, der grænser op til havnen, vurderes dog ikke at være specielt velegnede for marsvin, og sandsynligheden for, at arten forekommer i større antal i nærheden af projektområdet, vurderes derfor at være begrænset.

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2 fremgår det, at området ikke vurderes at være et vigtigt fødesøgningsområde for marsvin, som forekommer sjældent i området, Etableringen af projektet forventes at medføre en stigning i kommerciel skibstrafik på 9 % til havnen. Trafikken sker dog i de eksisterende sejlrender, hvor havpattedyrene i området er vant til, at der er skibstrafik. Projektet vurderes at medføre en ubetydelig påvirkning af havpattedyr og vil dermed ikke medføre skade på havpattedyr på udpegningsgrundlaget eller bevaringsmålsætninger for disse i Natura 2000-område nr. 89.

Det fremgår desuden, at vurderingen også dækker, at projektet ikke påvirker den økologiske funktionalitet af yngle- og rasteområder for marsvin som bilag IV-art.

Fugle på udpegningsgrundlaget

Om metode fremgår det af miljøkonsekvensrapportens afsnit 7.3.1, at beskrivelserne og vurderingerne af mulige påvirkninger af trækkende, rastende og ynglende fugle er baseret på eksisterende viden, herunder oplysninger fra Natura 2000-planerne, Natura 2000-basisanalyserne, faglitteratur og faglige rapporter, DOF-basen og artsbeskrivelser fra Miljøministeriet. Der er inddraget rapporter med seneste data er for rastende fugle fra 2017 og for ynglefugle fra 2019, men også tidligere års data og opsummeringer fra 2013, 2016, 2017 og 2018 er inddraget. Derudover er der indhentet oplysninger fra lokale fuglekiggere og koordinatorene af fugleoptællinger i området. For at supplere datagrundlaget er der foretaget optællinger af rastende fugle i foråret 2019 i 8 delområder. Delområderne er fastlagt efter nærheden til projektområdet. Områderne er yderligere valgt, så vigtigheden af områderne for rastende fugle kan sammenlignes og vurderes. Desuden er det derfor muligt at vurdere den reelle og relative påvirkning af de enkelte områder. I sommeren 2018 og 2019 er der i projektet foretaget en ynglefuglekortlægning på Halen, Fanø.

Om påvirkning af fugle fremgår det af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.3, at der i driftsfasen vil være støj fra virksomheder på havnen, skibe og kørsel med maskiner, lastbiler og biler. Grænsen for den maksimale støj i de tilstødende fuglebeskyttelsesområder på ca. 50 dB(A) vil strække sig ca. 1 km ind i fuglebeskyttelsesområde F57. Dermed ventes fuglebeskyttelsesområdet at blive påvirket af støj inden for de nærmeste områder ved havneudvidelsen på mellem 50 og 60 dB(A). I de to øvrige fuglebeskyttelsesområder, F53 og F51, vil der ikke være driftsstøj, der overstiger 50 dB(A), og derfor vil nærmeste yngleområde for fugle inden for de to fuglebeskyttelsesområder ikke blive påvirket af støj, der hindrer kommunikation mellem fuglene.

De fuglearter, der er tættest på den sydlige del af Esbjerg Havn, er gravand, edderfugl, klyde, strandkade, rødben, stor regnspove, lille kobbersnepe og dværgterne. Disse arter forekommer kun i mindre grad på lokaliteterne inden for 1 km fra projektområdet. Det er muligt, at nogle af disse arter i driftsfasen vil opholde sig så tæt på Esbjerg Havn, at de vil blive generet af impulser i støjen. De fleste af arterne er dog ikke afhængige af at bruge lyd i forbindelse med deres aktiviteter tæt på havnen, og det vurderes derfor, at arterne er mindre overfølsomme over for støj end arter, der er afhængige af lyd til at opretholde yngleterritorier og kommunikation. De rastende fuglearter er derudover enten vadefugle eller andefugle, og det forventes, at grænsen for negative påvirkninger ligger højere for disse fugle end for fugle, der opholder sig i deres yngleterritorier og fugle, der kommunikerer meget med lyd. Derfor er det sandsynligt, at en støjtolerance på 60 dB(A) eller mere forekommer hos arterne.

Det fremgår, at det kun er et meget lille område, der påvirkes af støj på mere end 60 dB(A) i driftsfasen, og at størstedelen af dette område ligger på selve havneanlægget. I området uden for selve havneanlægget, der påvirkes af støj på mere end 60 dB(A), er der kun observeret få rastende andefugle og vadefugle.

Det fremgår derudover, at støjpåvirkningen ikke vil være væsentlig højere end fra den eksisterende havn, og det må forventes, at dyr, der i dag lever eller færdes langs kysten eller i tilknytning til de nærliggende naturområder omkring projektområdet, er tilvænnet denne støjpåvirkning. Det må desuden forventes, at fuglene i løbet af kort tid vil vænne sig til forøgelsen af støjniveauet, da der kun er tale om nogle få dB, og den samme type støj som ved den nuværende drift og i samme tidsmønster. Det vurderes derfor, at der ikke vil være mærkbare ændringer i forekomsten af disse arter i fuglebeskyttelsesområdet, og at påvirkningen dermed vurderes at være ubetydelig.

I forhold til den visuelle påvirkning for fugle fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at den visuelle påvirkning fra objekter, der bevæger sig i forbindelse med driften af havnen, kan fortrænge fugle fra projektområdet. Biler, store skibe og lignende vil ofte ikke opfattes som en trussel af fugle. Afstanden fra projektområdet til de vigtige fugleforekomster er mere end 2 km, og derfor vurderes det, at visuel forstyrrelse vil være næsten ubetydelig for fuglene på udpegningsgrundlaget. Den visuelle påvirkning fra udvidelsen vil derudover være den samme, som den der er fra den eksisterende havn. Det forventes, at de lokale fugle er tilvænnet denne påvirkning og har lært, at maskiner, lastbiler, biler, både og mennesker ikke bevæger sig uden for havnearealerne og -bassinerne, samt sejlrenderne. Havneudvidelsen forventes at medføre en stigning i kommerciel skibstrafik til havnen, men der ikke vil ske en ændring i de områder, der sejles inden for og dermed vil der ikke ske en ændring af i de bevægelser af skibe, som fuglene er vænnet til. Vurderingen gælder både aktiviteter om natten og dagen.

Fugle i området har desuden mulighed for at fortrække til nærliggende områder med samme type havbund og fødeemner. Arterne på de omskiftelige vadeblader udviser en udpræget grad af fleksibilitet i forhold til specifikke geografiske levesteder. Arterne flytter udpræget rundt efter fødeemnernes fluktuationer inden for Vadehavet. Derfor vurderes påvirkningen fra visuelle forstyrrelser at være ubetydelig i driftsfasen.

Det er samlet vurderet, at projektet ikke vil medføre skade på fugle på udpegningsgrundlaget eller bevaringsmålsætningerne for fugle i Natura 2000-området nr. 89.

Påvirkning af habitatnatur

Det fremgår bl.a. af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.1, at Præstegårdsbækken, der ligger nord for projektområdet, er en vigtig afvandingskanal, der modtager overfladevand fra det separatkloakerede opland. Der er derudover en række regnbetingede udløb og to udledningpunkter fra Renseanlæg Øst. Det ene udløb leder fortyndet, men urensset spildevand fra kloaksystemet via overløbsbygværket under vejbroen på [A1]. Udløb herfra sker i tilfælde af meget kraftig regn, og spildevandet vil i så fald være meget fortyndet. Det andet udløb fra Renseanlæg Øst udleder vand fra et fordelerbygværk inde på renseanlægget, hvor vandet som udgangspunkt er færdigrenset, det vil sige have gennemgået både mekanisk, kemisk og biologisk rensning. Ved meget langvarige regnhændelser og ved kapacitetsproblemer i det biologiske rensnet, vil der dog kunne ske udledning af en blanding af rensset og delvist rensset spildevand.

I årene 2015 til 2019 har der i alt været 14 udledninger af regnopspædet, urensset spildevand til Præstegårdsbækken. Årligt har der i gennemsnit været overløb af urensset spildevand i 7,5 timer, hvilket på årsbasis svarer til, at der udledes urensset spildevand til Præstegårdsbækken under 0,1 % af tiden. I samme periode har der været registreret udledninger af rensset/delvist rensset spildevand fra mellem 18-53 gange årligt med en varighed af hvert på ca. 2-3 timer. Det er primært biologisk rensset vand, der ledes til Præstegårdsbækken, og ved længerevarende regnhændelser udledes en blanding af mekanisk og biologisk rensset vand. Der skelnes ikke mellem rensset og delvist rensset spildevand for disse registreringer.

Overløb fra Renseanlæg Øst vil oftest ske under kraftig nedbør, hvor afstrømningen til bækken vil være højere end under normale forhold, hvilket vil betyde en højere vandføring i bækken under kraftigt nedbør. Overløbsvandet vil derfor blive fortyndet i det øvrige vand, der løber i Præstegårdsbækken på det pågældende tidspunkt.

I brakvandsområdet, som ligger i enden af Præstegårdsbækken, og som er bredere end Præstegårdsbækken, sænkes vandets hastighed, og vandet opblandes med indstrømmende havvand. Fortyndingen vil variere alt efter, hvornår overløbet forekommer i forhold til tidevandscyklussen, samt varigheden af den aktuelle nedbørshændelse og nedbørsmængde. Hvis hændelsen forekommer, mens tidevandet går mod højvande, er der således mulighed for en høj fortynding i brakvandsområdet, mens der vil være en lavere fortynding i brakvandsområdet, hvis tidevandet går mod ebbe. Ved udløbet fra brakvandsområdet til Vadehavet løber vandet ud over den kystnære vadeblade i området, og derfra fordeles det ud i Grådyb Tidevandsområde via strømrenderne i Vadehavet. Vadebladen dækker et større område mellem kysten ved Måde og stenkastningen, som afslutter Etape 4 på Esbjerg Havn. Vadebladen er tørlagt ved ebbe ud til ca. 500 m fra kysten.

Det fremgår desuden af miljøkonsekvensrapportens afsnit 21.2.3.4, at der i forbindelse med udarbejdelsen af miljøkonsekvensrapporten er gennemført besigtigelse af vadebladen og kysten langs vadebladen. Der er ingen synlig forskel på den del af vadebladen, der ligger nær udløbspunktet fra brakvandsområdet og den del af vadebladen, der ligger i større afstand fra udløbspunktet. Der er ikke tegn på, at der er aflejret mere organisk materiale i overfladesedimentet eller tegn på øget algevækst nær udløbspunktet. Der er ikke konstateret tegn på påvirkning af det fysiske eller biologiske miljø på vadebladen, der kan skyldes overløbshændelser til Præstegårdsbækken. Det fremgår ligeledes, at det forhold, at vadebladen tørlægges flere hundrede meter ud fra kysten under ebbe, betyder, at vand, der udledes fra Præstegårdsbækken og brakvandsområdet, føres væk af ebbestrømmen to gange i døgn. Der er således ikke tale om en permanent strøm af vand mod Natura 2000-området mod øst, men derimod at vandet under hver ebbe ledes ud i strømrenderne i den dybere del af Grådyb Tidevandsområde og i retning af Grådybs udløb til Nordsøen. Under denne tidevandsstrøm sker der en fuldstændig opblanding af vandet fra Præstegårdsbækken og brakvandsområdet med vandet fra Vadehavet.

Det fremgår ligeledes af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.1, at forlængelsen af brakvandsområdet ikke vil ændre på, at der fortsat kan ske hændelser med overløb af færdigrenset, delvist rensed og fortyndet, urensed spildevand fra Renseanlæg Øst. Havneudvidelsen medfører således ikke en ændring af den samlede tilførsel af næringsstoffer fra overløbsvand til Vadehavet, men det vil medføre en ændring af udløbspunktet, da dette vil komme til at være tættere på Natura 2000-område nr. 89.

Det fremgår videre, at graden af opblanding og dermed fortynding af overløbsvand i brakvandsområdet vil dels afhænge af mængden af havvand i brakvandsområdet, som er styret af tidevandets cyklus, samt det vandvolumen, der findes i brakvandsområdet. Udvidelsen af havnen medfører, at brakvandsområdet bliver forlænget, og vandmængden i brakvandsområdet stiger fra ca. 1.000 m³ til ca. 30.000 m³ ved middel højvande. Dette medfører, at der i tilfælde af overløb af urensed og delvist rensed spildevand fra Renseanlæg Øst vil ske en større fortynding end i dag i brakvandsområdet, uanset tidevand, nedbør m.m. Indholdet af næringsstoffer, organisk materiale m.m. vil derfor være mere fortyndet ved udledning til Vadehavet, end det er tilfældet i dag. Ved brakvandsområdets udløb til Vadehavet vil vandet lige som i dag løbe ud over den kystnære vadeblade, og derfra fordeles ud i Grådyb tidevandsområde via strømrenderne i Vadehavet. Dette betyder, at vand, der udledes fra brakvandsområdet, føres væk af ebbe-strømmen to gange i døgn, og i den forbindelse sker der en fuldstændig opblanding i vandet fra Vadehavet. På baggrund heraf og fordi overløb med helt eller delvist urensed spildevand fra Renseanlæg Øst alene forekommer få gange årligt, vurderes det, at det opblandede spildevand ikke vil medføre lokale påvirkninger af de

marine habitatnaturtyper 1140: Vadeblade (mudder og vadeblade blottet ved ebbe) og 1160: Bugt (Større lavvandede bugter og vige), der findes indenfor Natura 2000-område nr. 89 i nærheden af udledningspunktet. Indholdet af næringsstoffer, organisk materiale m.m. fra overløbsvandet vil ved udledningen til den marine habitatnaturtype være i så lave koncentrationer, at det vurderes, at der ikke er risiko for iltsvind eller lokale algeopblomstringer. Ligeledes vil det faktum, at vand, der udledes fra brakvandsområdet, føres væk af ebbestrømmen to gange i døgnet, sikre, at der ikke kan ske en lokal ophobning af næringsstoffer og organisk materiale i nærheden af udløbet fra brakvandsområdet. Det fremgår ligeledes af miljøkonsekvensrapporten, at vurderingen understøttes af, at undersøgelser af vadebladen ved det nuværende udløb fra brakvandsområdet ikke viser tegn på påvirkninger af hverken det fysiske eller biologiske miljø på den nærliggende vadeblade, der kan skyldes tilførsel af næringsstoffer fra renseanlægget.

Det er i miljøkonsekvensrapportens afsnit 9.1.4 bl.a. vurderet, at forlængelsen af brakvandsområdet ikke vil få betydning for afstrømningsforholdene i bækken hverken under normale forhold eller under skybrud og storm. I forhold til udsivning af vand fra Zodiak Havnedepot vil etableringen af havneudvidelsen medføre, at vand fra depotet vil sive mod brakvandsområdet i stedet for mod Vadehavet. Det udsivende vand vil dog blive fortyndet i vandet i brakvandsområdet, og under hele depotets drift og efter endt drift vil miljøkvalitetskrav for miljøfarlige stoffer være overholdt i brakvandsområdet inden udløb til Vadehavet og Natura 2000-området

Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at driftsfasen for etape 5 vil medføre en midlertidig og ubetydelig påvirkning af en lille del af habitatnaturtyperne mudder- og sandflader blottet ved ebbe (1140) og større lavvandede bugter og vige (1160). Da der udelukkende er tale om en lille påvirkning, og da de arter, der er karakteristiske for habitatnaturtyperne, har et højt retableringspotentiale, vurderes det, at der vil være fuld retablering af habitatnaturtyperne i løbet af meget kort tid (måneder).

2.3.3 Påvirkning af bilag IV-arter

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.2.6 fremgår det, at det er vurderet, at de bilag IV-arter, som potentielt kan forekomme indenfor eller i nærheden af projektområdet, og som er relevante i forhold til projektet, bl.a. er snæbel og flagermus.

Om flagermus fremgår det bl.a., at der er registreret vandflagermus i det 10x10 kvadrat, som projektområdet ligger i. Vandflagermus er registreret ved søen ved det gamle Måde Teglværk i 2019. Søen ligger cirka 200 meter nord for projektområdet. Derudover er der i området mellem [A1] og kysten kortlagt en række træer, der kan være egnede som levested for flagermus. Det nærmeste flagermusegnede træ ligger mere end 700 meter fra projektområdet. Derudover kan det ikke udelukkes, at vandflagermus kan færdes langs kysten eller jage henover åbne vandflader i og omkring den eksisterende havn.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 8.3.3.2, de arealer, der ligger nord for etape 5, generelt er vurderet til ikke at have særlig værdi for beskyttelseskrævende dyr, og der er ikke kendskab til, at beskyttelseskrævende dyr yngler i nærheden af projektområdet. Områderne er ved de nuværende forhold kendetegnet ved, at der er et vist støjbidrag fra den eksisterende havnedrift, trafik m.m., og det kan derfor forventes, at dyr, der i dag lever eller færdes langs kysten eller i tilknytning til de nærliggende naturområder nord for projektområdet, er tilvænnet denne støjpåvirkning. Derudover kan det forventes, at arterne i løbet af kort tid vil

vænne sig til forøgelsen af støjniveauet, da der kun er tale om nogle få dB, og da der er tale om samme type af støj som ved den nuværende drift, som forekommer med samme tidsmønster. Derudover er flere af arterne, herunder vandflagermus, nataktive og vil derfor ikke blive påvirket af havnedriften, der primært foregår i dagstimerne. Derfor forventes der ikke at være en væsentlig påvirkning af disse arters levesteder eller forekomst i området. Det vurderes, at driften af Esbjerg Havn med udvidelsen vil medføre en ubetydelig påvirkning af snæbel og flagermus. Det vurderes, at havneudvidelsen ikke vil påvirke den økologiske funktionalitet for yngre- og rasteområder for bilag IV-arterne snæbel og flagermus.

2.3.4 Alternativer

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det er overvejet, om en tilsvarende udvidelse kunne opnås ved placering andre steder i tilknytning til Esbjerg Havn. På tidspunktet for udarbejdelsen af miljøkonsekvensrapporten var der ca. 200.000 m² ledige havnearealer. Arealerne ligger spredt ud over hele havnen på flere forskellige matrikler og i varierende størrelser. De ledige havnearealer vil ikke tilsammen give arealer, der tilnærmelsesvis svarer til arealet på etape 5 på 575.000 m². Det forventes derudover, at de ledige arealer vil blive udlejet over de kommende år.

Det fremgår desuden, at en udbygning nord for den eksisterende havn ikke er mulig, da dette område er udbygget til lystbådehavn og rekreativ anvendelse som strandpark. Erhvervshavnen kan derfor ikke udbygges i nordlig retning.

Syd for projektområdet ligger et Natura 2000-område, som indgår i det trilaterale Vadehavssamarbejde. På grund af naturbeskyttelseshensynene i dette område må det forventes, at det ikke vil være muligt at opnå tilladelse til at etablere et havneanlæg. Inden for den nuværende havnegrænse er der alene frie arealer langs eksisterende kajer ud mod vadehavet.

I miljøkonsekvensrapporten er de forslag til alternativer, som blev identificeret i løbet af den første offentlige høring, behandlet. De identificerede alternativer er følgende:

- Arealet på færgehavnen
- Opfyldning af eksisterende havnebassiner
- Fremrykning af eksisterende kajer
- Dry port areal i Andrup
- Esbjergværkets arealer

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at gennemgangen af mulighederne i de foreslåede alternativer viser, at ingen af dem selvstændigt vil være i stand til at imødekomme behovet for arealer. Flere af alternativerne vil derudover medføre, at der nedlægges kajstrækninger, hvilket vil betyde en reduceret mulighed for skibsanløb til havnen. Det anses som utilstrækkeligt at løse vindmølleindustriens behov inden for havnens nuværende og umiddelbart tilstødende arealer. Heller ikke en etablering af alle alternativer sammenlagt vil løse behovet tilfredsstillende. En sådan løsning vil derudover medføre øget transport gennem Esbjerg by, hvilket vil have trafikale konsekvenser i form af støj og trafiksikkerhed. Løsningen vil også medføre, at den øgede havnedrift vil foregå tættere på eksisterende by og eksisterende

boligområder, hvilket vil medføre en øget støjpåvirkning i forhold til den valgte løsning om udvidelse med etape 5. Da der ikke er fundet rimelige alternativer, er der ikke foretaget en miljøvurdering af alternativer i miljøkonsekvensrapporten.

Om etape 5 fremgår det, at denne løsning ligger hensigtsmæssigt i forhold til vejadgang, da der med vejforlængelsen af E20 til Esbjerg Havn er etableret direkte adgang til Esbjerg Østhavn uden om beboede områder. Vejadgangen til det nye havneområde kan således ske via eksisterende adgangsveje til Esbjerg Østhavn.

Det fremgår afslutningsvis, at valget af etape 5 ses at være den miljømæssigt og driftsmæssigt bedste løsning i forhold til Esbjerg Havns udviklingsbehov.

2.4 Klagens indhold

2.4.1 Høring

Klager har anført, at klager i forbindelse med høringen over udvidelsen med etape 5 har gjort opmærksom på en række kritiske forhold. Klagers betænkeligheder er blevet afvist på en ikke fyldestgørende måde.

2.4.2 Natura 2000

Klager har anført, at projektet vil medføre, at det § 3-beskyttede vandløb Præstegårdsbækken skal forlænges, og at der skal ske en omlægning af bækkenes udløb. Det er klagers opfattelse, at det nye udløb kommer til at munde ud meget tæt på Natura 2000-område nr. 89. Bækken medfører periodevis urensset og delvist rensset spildevand fra det nærliggende renseanlæg Øst samt udsivende miljøfremmede uorganiske stoffer/tungmetaller og tungmetalforbindinger fra Zodiac spulefeltet. Klager er ikke enig i, at det forhold, at brakvandsområdet for enden af Præstegårdsbækken bliver forlænget, vil have en betydning i forhold til udledningen. Den periodevise tillægning af urensset spildevand vil medføre, at den nye påvirkningszone, hvor der vil være en forøget aflejring af materiale og ændrede bølgepåvirkning, vil udvikle sig til en algesuppe på grund af tilførsel af næringssalte og organisk stof. Selvom tidevandet vil kunne fjerne en del, kan det ikke undgås, at der ved ebbe vil ske en nedbrydning af det organiske stof med iltreduktion og en forøgelse af næringssalte til følge. Det vil medføre en forringelse af bunddyrenes levested. Det er klagers opfattelse, at udledningen vil være skadelig for Natura 2000-området og Vadehavet. Det må være en skærpende omstændighed, at udledningen føres ud i meget tæt tilknytning til Natura 2000-område nr. 89.

Klager har derudover anført, at udvidelsen af havnen vil medføre støjpåvirkninger på de fugle, der er i nærheden af havnen. Støjen vil betyde, at fuglene vil blive udsat for stress og forstyrrelser, og forskningen viser, at det kan nedsætte reproduktionsevnen, reducere evnen til at finde føde og medføre øget modtagelighed for vira og parasitter. Støjen vil dermed forårsage skade i forhold til fouragerings-, raste- og yngleområder for fugle. Klager mener ikke, at der er dokumentation for, at fuglene i området har vænnet sig til den eksisterende støj fra havnen, eller at de vil vænne sig til den øgede støjpåvirkning fra projektet. Der er desuden ikke dokumentation for, at fuglene i nærzonen er støjrobuste, og at fuglene ikke påvirkes af støj fra havnen, hvilket er en væsentlig mangel. Klager har ligeledes anført, at en forstyrrelse kan medføre, at fugle forlader et ellers attraktivt yngle-, fouragerings- eller rasteområde til fordel for et mindre attraktivt område. Forstyrrelser kan derudover medføre en reduktion i den

samlede ungeoverlevelse. Klager har desuden lavet en opgørelse over forekomsten af fugle i nærheden af den eksisterende havn og har på den baggrund konkluderet, at der er en påvirkningszone for fugle 2,5 til 3 km fra havnen. Klager har anført, at det med etape 5 må forventes, at der vil ske en forrykkelse af påvirkningszonen mod øst ind i Natura 2000-området. Klager har ligeledes anført, at projektet vil medføre visuelle påvirkninger, eksempelvis lysreflekser, hvilket vil medføre en påvirkning på fuglene på udpegningsgrundlaget. Efter klagers opfattelse indeholder miljøkonsekvensrapporten ikke dokumentation for, at fuglebestanden, som er en del af udpegningsgrundlaget, kun er udsat for ubetydelige forringelser, da der ikke er inddraget tilstrækkelige data.

Derudover har klager anført, at projektet vil medføre en støjpåvirkning af arterne odder, gråsæl, spættet sæl og marsvin, som er på udpegningsgrundlaget. Særligt er gråsælen i forvejen forstyrret af støj fra den eksisterende havn.

Efter klagers opfattelse er der desuden ikke inddraget tiltrækkelige oplysninger om snæbel.

2.4.3 Bilag IV-arter

Klager har anført, at støj øger mængden af cortisol hos pattedyr, hvilket påvirker dyrene negativt, herunder bilag IV-arter. Det forøgede støjbidrag vil forårsage skade på fouragerings-, raste- og yngleområder. Klager har anført, at bilag IV-arters levesteder og ynglesteder ikke kun er beskyttet mod forsætlig skade, men også mod uagtsom skade. Klager har henvist til snæbel og vandflagermus.

Klager har i den forbindelse anført, at der lever vandflagermus ved et gammelt teglværk, som sandsynligvis har jagtområder bag Østhavnen, som vil reagere på den støj, som driften af etape 5 vil medføre.

2.4.4 Alternativer

Klager har anført, at Esbjerg Kommune i miljøkonsekvensrapporten burde have forholdt sig mere konkret til, om der er alternative placeringer i eller uden for det eksisterende havneareal, som kan bruges til de planlagte aktiviteter i etape 5. Desuden burde det have været undersøgt, om andre havne kunne bruges til udslibning af vindmøller, da mange danske havne har dybt vand og direkte forbindelse til Nordsøen og Kattegat, eller om aktiviteterne kunne placeres indlands i en dry dok. Det er desuden klagers opfattelse, at kommunen burde have overvejet, om man kunne have klaret sig med eksisterende arealer.

2.4.5 Dekommissionering

Klager har anført, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at Esbjerg Havn påtænker at stille arealer til rådighed for dekommissionering af vindmøller. Efter klagers opfattelse bør der ikke placeres en virksomhed, der skrotter og behandler affald i et naturområde som Vadehavet. Det burde være behandlet som en del af miljøkonsekvensrapporten.

2.4.6 Projektopdeling

Klager har anført, at der i begyndelsen blev indkaldt til høringssvar om både etape 5 og etape 6. Da det under udarbejdelsen af miljøkonsekvensrapporten viste sig, at etape 6 var mere problematisk i forhold til modelleringer og afrapportering af vand- og sedimentforhold, blev etape 6 udskudt og sat i bero. Klager har anført, at den samlede havneudvidelse på den måde opdeles i mindre bidder, hvilket klager ikke anser for lovligt.

2.4.7 Øvrige klagepunkter

Klager har derudover anført, at det ikke i tilstrækkelig grad er begrundet, at der er behov for at udvide Esbjerg Havn. Klager har anført, at der ikke bør etableres nye havnefaciliteter i Vadehavet, hvis der ikke er en særlig begrundelse i form af vitale samfundsmæssige interesser.

Klager har desuden fremført klagepunkter vedrørende selve etableringen af etape 5. Klager har anført, at der vil være en påvirkning på Natura 2000-område nr. 89 ved opfyldningen med sediment, som sandsynligvis er urent og indeholder PFAS, og den deraf følgende ændrede sedimentation i området samt de ændrede strømforhold i forhold til vadefladerne. Det vil desuden påvirke fugle på udpegningsgrundlaget, da det eksisterende fødegrundlag fjernes, og havpattedyr på udpegningsgrundlaget vil blive påvirket af undervandsstøj under anlægsfasen. Opfyldningen vil derudover påvirke bilag IV-arter som følge af anlægsstøj, og den vil have negativ betydning for opfyldelsen af målsætningerne i vandområdeplanerne i området. Derudover har klager anført, at opfyldningen er i strid med Esbjerg Deklarationens § 3, og at erfaringer fra andre havneudvidelser i Vadehavsområdet burde have været inddraget.

2.5 Esbjerg Kommunes bemærkninger til klagen

2.5.1 Natura 2000

Esbjerg Kommune har den 3. februar 2022 bl.a. bemærket til klagen, at fugle ikke vil blive væsentligt påvirket af støj i forbindelse med driften af etape 5, og at der ikke er noget, der tyder på, at fugle vil blive påvirket af den kumulative støj fra havnen. 60 dB(A) er en almindelig anvendt acceptabel grænse for støj i områder med følsomme fuglearter. Esbjerg Kommune har derudover henvist til, at det i andre sammenhænge er konkluderet, at fugle har god ynglesucces i trafikstøj, der når langt over 85 dB(A), og at dette i visse lande anvendes som grænsen for et acceptabelt støjniveau for fugle. Kommunen har desuden henvist til, at fugletællinger fra før etape 3 og etape 4 er sammenlignelige med de fugletællinger, der er udført i forbindelse med miljøkonsekvensrapporten. Øget lys og bevægelsesforstyrrelser har ikke ændret fuglenes adfærd i forbindelse med tidligere udvidelser af Esbjerg Havn. Desuden er der flere ternearter, der yngler direkte på havnen.

Esbjerg Kommune har derudover bemærket, at klager bruger tal fra optællinger af rastefugle, foretaget af et konsulentfirma på vader og havområder udfor Halen, Fanø, Måde og Esbjerg Havn til at argumentere for en fortrængning af fugle fra den eksisterende havn. Kommunen har anført, at der er stor forskel på de fysiske forhold inden for de enkelte delområder i undersøgelsen og dermed også den sammensætning af fugle, der forventes inden for delområdet. Af de undersøgte delområder er A, B, C, F, G og H hovedsageligt vadeflader og delområde D og E er områder med permanent vanddække. Det er forventeligt, at der er færre arter i områder med permanent vanddække sammenlignet med områder med vadeflader. Derudover er der størrelsesforskel på de enkelte delområder, hvilket der også burde tages

højde for, hvis man foretager en sammenligning af delområderne. Især delområde F, tættest på havnen, er meget lille, hvorfor der må forventes færre arter end de øvrige delområder, hvilket dog ikke er tilfældet. Derudover er der forskel på de enkelte vadefladers kvalitet som fødesøgningsområde for de enkelte arter. Det er tydeligt, at der er flere fugle på de vadeflader med mere silt end dem med mere sand. Hvis man kigger nærmere på sammensætningen af fugle inden for de forskellige delområder, kan det ses, at det især er ænder, gæs og små vadefugle, der mangler i delområde F og G i forhold til område A, B og H. Yderligere kan antallet af arter ikke sammenlignes direkte mellem delområder D, E og F hvor der observeret mange flere arter, som lever af fisk end i de andre områder.

Esbjerg Kommune har i forlængelse heraf bemærket, at de fundne fordelinger er sammenfaldende med undersøgelser fra før Esbjerg Østhavn blev bygget. Kommunen har desuden bemærket, at de forstyrrelsesafstande, som klager har beskrevet, er meget større end dem, der refereres i videnskabelige kilder. Kommunen har henvist til en konkret kilde, hvor forstyrrelsesafstanden er opgivet til op til 300 m. Kommunen har desuden bemærket, at når man direkte sammenligner tællinger fra 2001-2006 og 2008 ser det ud til, at almindelig ryle, spidsand og tildels edderfugl og strandskade er flyttet tættere på havneområdet. Brushane er gået tilbage, men det er arten helt generelt, hvilket næppe kan tilskrives Esbjerg Havn. Det er derfor svært at argumentere for, at fordelingen af fugle omkring Esbjerg Havn og vaderne langs Måde skyldes fortrængning fra den eksisterende havn og ikke forskelle i de forskellige delområders fysiske karakteristika og dermed også de forskellige fuglearters brug af de enkelte områder.

Esbjerg Kommune har desuden bemærket, at omlægning af Præstegårdsbækken og den eksisterende påvirkning fra renseanlægget, Zodiakdepotet, brandskolen, Måde deponi mv. giver ikke en øget påvirkning.

2.5.2 Bilag IV-arter

Esbjerg Kommune har bemærket, at det kan virke af meget, at det kumulative øget støjbidrag i områder, kan være op til 5 dB. Støjpåvirkningen vil således højst være 55 dB i områder med kendte flagermusforekomster og højst 65 dB i udkanten af Natura 2000-området. Det fremgår ligeledes af bemærkningerne, at der i Levensauer-højbroen over Nordøstkanalen ved Kiel overvintrer flere tusinde flagermus, selvom støjbidraget ved motorveje let når op på 70-75 dB op til 100 m fra vejen. På den baggrund vurderes det, at flagermus ikke vil blive væsentligt påvirket af støj i forbindelse med etablering og drift af etape 5. Kommunen har desuden bemærket, at støjpåvirkningen af beskyttede arter blev genbesøgt efter den offentlige høring, og at det blev vurderet, at vurderingerne var i orden, og at de ikke gav anledning til konkrete vilkår.

2.5.3 Alternativer

Esbjerg Kommune har bemærket, at det ikke vurderes at være et retligt forhold i den konkrete sag at undersøge alternativer i andre havne. Om udnyttelse af de eksisterende havnearealer har Esbjerg Kommune bemærket, at kommunen har noteret sig, at Bolig- og Planstyrelsen ikke har haft bekymringer i forhold til arealudlægget. Kommunen har desuden bemærket, at der i miljøkonsekvensrapporten er redegjort for muligheden for at udnytte eksisterende arealer og for at etablere en dryport.

Esbjerg Kommune har desuden bemærket, at der i miljøkonsekvensrapporten er redegjort for, at der er brug for kajnære arealer, der kan sikre den fortsatte udvikling af havneaktiviteterne. Arealerne ved TripleNine og lignende arealer ikke egner sig til de erhverv, herunder vindmølleaktiviteter, som havneudvidelsen har sigte på at muliggøre. Herudover er der arbejdet på alternativer ved slammineraliseringsanlægget, Måde Deponi og strandengen ved Måde deponi. Disse arealer vurderes på samme vis ikke at kunne sikre havnens udviklingsmuligheder. Desuden medfører de placeringer mulige udfordringer i forhold til støj og natur.

2.5.4 Dekommissionering

Esbjerg Kommune har bemærket, at kommunen har screenet og godkendt et projekt på de eksisterende havnearealer for dekommissionering. Dekommissionering er taget med under kumulative effekter, men har ellers ikke nogen relation til havneudvidelsen.

2.5.5 Projektopdeling

Esbjerg Kommunes har derudover bemærket, at processen med etape 6 er sat i bero. Projektet er i processen blevet reduceret til udelukkende at omhandle etape 5, hvorfor etape 6 ikke længere er relevant.

2.5.6 Øvrige forhold

Esbjerg Kommune har bemærket, at klagepunkterne vedrørende Vadehavsfredningen, Vadehavsplanen, etablering af havn i vildtreservatet, opfyldning af Vadehavet, herunder sedimentation og strømforhold, og påvirkning af Natura 2000-områdets marine natur, herunder snæbel, gråsæl, vadeflader, påvirkning af bundfauna mv. tilhører Trafikstyrelsens del af miljøvurderingen.

2.6 Nye oplysninger under sagens behandling

Esbjerg Kommune har den 14. oktober 2022 på foranledning af en høring fra Miljø- og Fødevarerklagenævnet uddybet baggrunden for, at kommunen i § 25-tilladelsen har fastsat et vilkår om sandfodring og oprensning af Præstegårdsbækken, samt forklaret baggrunden for, at vilkåret er næsten enslydende med et vilkår i Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens § 25-tilladelse.

Esbjerg Kommune har oplyst, at det skyldes, at der er tale om et grænsetilfælde, hvor myndighederne er enige om, at der skal være status quo med hensyn til kystlinjen. Hvis der ikke bliver sandfodret i området, vil der sandsynligvis ske en øget kysterosion, hvilket er påvirkning af land, som kommunen er myndighed for. Kommunen bemærker derudover, at sandfodring er den afværgeforanstaltning, som Kystdirektoratet anbefaler. Ved den forrige og lignende havneudvidelse har nogle af området's lodsejere været utrygge ved, om de ville få indskrænket deres arealer som følge af havneudvidelsen. Kommunen bemærker, at dette naturligvis aldrig har været hensigten.

Esbjerg Kommune har ligeledes anført, at kommunen er myndighed for Præstegårdsbækken, og at Præstegårdsbækken afleder overfladevand fra hele den østlige del af Esbjerg by. Det har været et krav fra kommunen, at forlængelsen af Præstegårdsbækken ikke måtte forringe bækkens afledningsevne. Hvis der skulle opstå et øget behov for oprensning af bækken som følge af havneudvidelse, vil udgifterne til denne opgave skulle afholdes af Esbjerg Havn.

3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevarerklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

1. Høring
2. Påvirkning af Natura 2000-områder i driftsfasen
3. Påvirkning af bilag IV-arter i driftsfasen
4. Alternativer
5. Miljøkonsekvensrapportens omfang
6. Projektopdeling

Efter nævnets vurdering er der ikke med klagen i øvrigt fremkommet forhold, der kan føre til ændringer af Esbjerg Kommunes afgørelse.

3.2 Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Indledende bemærkninger

Formålet med miljøvurderingslovens regler er at sikre, at der gennemføres en vurdering af virkningerne på miljøet som grundlag for beslutningen om at give eller afslå tilladelse til projekttyper, der kan påvirke miljøet væsentligt.

Miljøvurderingsreglerne medfører, at projekter, der kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet, ikke må påbegyndes, før myndigheden skriftligt har meddelt tilladelse til at påbegynde projektet (miljøvurderingspligt).

Bygherren til et miljøvurderingspligtigt projekt skal efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 1, udarbejde en miljøkonsekvensrapport, der indeholder en vurdering af projektets virkning på miljøet. Det følger af § 20, stk. 4, nr. 2, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, jf. stk. 2, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet[7] og fuglebeskyttelsesdirektivet.[8]

Det følger af miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, at myndigheden efter modtagelsen af miljøkonsekvensrapporten fra bygherren skal gennemgå rapporten med inddragelse af den fornødne ekspertise med henblik på at sikre, at den opfylder kravene i § 20. Myndigheden kan

om nødvendigt indhente yderligere oplysninger fra bygherren til opfyldelse af kravene i § 20, stk. 2.

Myndigheden skal efter gennemgang af miljøkonsekvensrapporten sende den i høring hos berørte myndigheder og offentligheden, jf. miljøvurderingslovens § 24, stk. 2.

Efter høringen skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 25 træffe afgørelse om, hvorvidt projektet kan tillades. Afgørelsen træffes på baggrund af bygherres ansøgning, miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger, resultaterne af de høringer, der er foretaget, og myndighedens begrundede konklusion.

Myndighedens begrundede konklusion omhandler efter miljøvurderingslovens § 5, nr. 5, litra d, jf. litra c, projektets væsentlige indvirkninger på miljøet under hensyntagen til resultaterne af myndighedens undersøgelser af miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger fremlagt af bygherre, eventuelle relevante oplysninger modtaget via høringen og myndighedens egen supplerende undersøgelse, jf. § 24, stk. 1.

En § 25-tilladelse skal omfatte den begrundede konklusion og indeholde alle de miljømæssige betingelser, der er knyttet til afgørelsen, en beskrivelse af alle projektets særkender og de foranstaltninger, der påtænkes truffet for at undgå, forebygge eller begrænse og om muligt neutralisere væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, som bygherren skal gennemføre, og eventuelle overvågningsforanstaltninger. Det følger af miljøvurderingslovens § 27, stk. 1.

Myndigheden kan efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 2, knytte vilkår til en § 25-tilladelse med henblik på opfyldelse af lovens formål. Vilkår skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet.

Har projektet væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 3, endvidere stille vilkår for bygherrens overvågning heraf.

3.2.2 Ad 1) Høring

Miljøvurderingslovens § 35 indeholder regler for høring af offentligheden. Det fremgår, at den kompetente myndighed skal høre bl.a. offentligheden med hensyn til miljøkonsekvensrapporten, som bygherren har fremlagt, herunder ansøgningen om tilladelse, før der træffes en afgørelse om tilladelse efter § 25, jf. § 35, stk. 3, nr. 3. I den forbindelse skal myndigheden sikre, at bl.a. offentligheden får adgang til det relevante materiale for pågældende høring, herunder udkast til afgørelse om § 25-tilladelse, jf. § 35, stk. 4.

Formålet med miljøvurderingsreglerne er bl.a. at sikre, at offentligheden bliver hørt, når der tages stilling til store projekter, som kan have en væsentlig betydning for miljøet, således at myndighederne kan træffe afgørelse på så oplyst et grundlag som muligt.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Esbjerg Kommune i tilstrækkeligt omfang har inddraget resultaterne af de høringer, der er foretaget, og at der herunder ikke er grundlag for at anse kommunens inddragelse af klagers høringssvar for utilstrækkelig.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at Esbjerg Kommune foretog en offentlig høring over miljøkonsekvensrapporten i otte uger fra 3. februar 2021 til 31. marts 2021. Nævnet bemærker, at der ikke er pligt til at imødekomme de indsigelser,

ændringsforslag og bemærkninger, som offentligheden måtte bidrage med i forbindelse med høringsfasen. Om en kommune vil følge borgernes indsigelser eller ej, er ikke et retligt spørgsmål, som Miljø- og Fødevareklagenævnet kan efterprøve.

3.2.3 Ad 2) Påvirkning af Natura 2000-områder i driftsfasen

Det følger af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3,^[9] at de nationale myndigheder først giver deres tilslutning til en plan eller et projekt, der kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, når de har sikret sig, at planen eller projektet ikke skader lokalitetens integritet.

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, om beskyttelse af Natura 2000-områder og artikel 12, stk. 1, litra d, om beskyttelse af bilag IV-arter er i dansk lovgivning navnlig implementeret i habitatbekendtgørelsen.^[10]

Habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, fastslår således, at myndigheden, før der træffes afgørelse i medfør af de bestemmelser, der er nævnt i § 7, skal foretage en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt. Hvis myndigheden vurderer, at projektet kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der efter § 6, stk. 2, foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område. Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.^[11] De kompetente nationale myndigheder giver kun tilladelse til en aktivitet på den beskyttede lokalitet på betingelse af, at de har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet. Det forholder sig således, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger.^[12]

Ved en sådan vurdering finder forsigtighedsprincippet anvendelse.^[13]

Viser vurderingen, at projektet vil skade det internationale naturbeskyttelsesområdes integritet, kan der ikke meddeles tilladelse, dispensation eller godkendelse til det ansøgte.

Et Natura 2000-områdes integritet omfatter dens grundlæggende kendetegn og økologiske funktioner. Det kan defineres som en sammenhængende sum af områdets økologiske struktur, funktion og de økologiske processer på tværs af området, som gør det i stand til at fastholde de naturtyper, den kombination af naturtyper og/eller artsbestande, som området er udpeget for.^[14]

For så vidt angår arter, er en arts bevaringsstatus defineret i direktivets artikel 1, litra j, som resultatet af alle de forhold, der indvirker på arten, og som på lang sigt kan få indflydelse på dens bestandens udbredelse og talrighed inden for det af medlemsstaternes område i Europa, hvor EU-traktaten finder anvendelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at der ved afgrænsningen af, hvad der udgør skadelige virkninger på lokalitetens integritet efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, også bør inddrages de kriterier og metoder, der udtrykkeligt fremgår af direktivets artikel 6, stk. 2. Efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 2, træffer medlemsstaterne passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.

EU-Domstolen har derudover fastslået, at konsekvensvurderingen skal indeholde fuldstændige, præcise og endelige konstateringer og konklusioner om virkningen af et projekt på et Natura 2000-område for så vidt angår samtlige de levesteder og arter, som området er udpeget for. Konsekvensvurderingen skal således dels identificere og lokalisere alle de levesteder og arter, for hvilke et område er beskyttet, dels skal der i vurderingen tillige indgå oplysninger om arter og levesteder uden for den beskyttede lokalitet. Eftersom det af vurderingen tydeligt skal fremgå, hvorfor de beskyttede levesteder og arter ikke påvirkes, kan det i visse tilfælde være tilstrækkeligt at fastslå, at det kun er nogle bestemte beskyttede levesteder og arter på den del af det beskyttede område, som berøres af projektet, der påvirkes, og at de andre beskyttede levesteder og arter på lokaliteten ikke påvirkes. Det forudsætter dog, at der foreligger tilstrækkeligt præcise oplysninger om, hvor beskyttede arter og naturtyper er lokaliseret i de enkelte Natura 2000-områder, samt samspillet med andre arter i og tæt ved Natura 2000-området.[15]

Med hensyn til den geografiske udstrækning af beskyttelsen har EU-Domstolen fastslået, at habitatdirektivets krav om væsentligheds- og konsekvensvurdering også gælder for en plan eller et projekt, som ligger uden for det berørte Natura 2000-område, når disse kan påvirke arter på udpegningsgrundlaget væsentligt. Det samme gør sig gældende, når arterne befinder sig uden for Natura-2000-området.[16]

Det følger derudover af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på bl.a. den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at Esbjerg Kommune i den konkrete sag i tilstrækkeligt omfang har sikret sig, at projektet ikke vil skade integriteten af Natura 2000-område nr. 89, Vadehavet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at der er foretaget beregninger af den forventede støj fra projektet, og at det på den baggrund er lagt til grund i vurderingen, at der fra havneudvidelsen vil være støj inden for de nærmeste områder i fuglebeskyttelsesområde F57 på mellem 50 og 60 dB(A). De to øvrige fuglebeskyttelsesområder F53 og F51 vil ikke blive påvirket af driftsstøj, der overstiger 50 dB(A), og det er derfor vurderet, at det nærmeste yngleområde for fugle inden for disse to fuglebeskyttelsesområder ikke vil blive påvirket af støj, der hindrer kommunikation mellem fuglene. Det er desuden inddraget, at der i området er støj fra den eksisterende del af havnen. Det er også beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, hvilke fuglearter der forekommer tæt på projektområdet, og at de kun forekommer i mindre grad på de lokaliteter, som ligger inden for 1 km fra projektområdet. De pågældende arters overfølsomhed over for støj er desuden inddraget. Nævnet har videre lagt vægt på, at det på den baggrund i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at støjpåvirkningen ikke vil være væsentlig højere end fra den eksisterende havn, og at det er vurderet, at dyr, der i dag lever eller færdes langs kysten eller i tilknytning til de nærliggende naturområder omkring projektet, er tilvænnet denne støjpåvirkning. Desuden er det vurderet at fuglene i løbet af kort tid vil vænne sig til forøgelsen af støjniveauet, da der kun er tale om nogle få dB, og den samme type støj som ved den nuværende drift og i samme tidsmønster. Nævnet har lagt vægt på, at det på den baggrund er vurderet, at der ikke vil være mærkbare ændringer i forekomsten af de udpegede arter i fuglebeskyttelsesområdet, og at påvirkningen dermed vurderes at være ubetydelig. Nævnet har desuden lagt vægt på, at det er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, at den visuelle påvirkning fra objekter, der bevæger sig i forbindelse med driften af havnen,

kan fortrænge fugle fra projektområdet, men at biler, store skibe og lignende ofte ikke vil blive opfattet som en trussel af fugle. Den visuelle påvirkning fra udvidelsen vil derudover være den samme som den, der er fra den eksisterende havn, og det forventes, at de lokale fugle er tilvænnet denne påvirkning og har lært, at maskiner, lastbiler, biler, både og mennesker ikke bevæger sig uden for havnearealerne og -bassinene, samt sejlrenderne. Det er desuden beskrevet, at afstanden fra projektområdet til de vigtige fugleforekomster er mere end 2 km. På den baggrund er det derfor vurderet, at visuel forstyrrelse fra projektet vil være næsten ubetydelig for fuglene på udpegningsgrundlaget. Nævnet har lagt vægt på, at det på den baggrund samlet er vurderet, at projektet ikke vil medføre skade for fugle på udpegningsgrundlaget eller bevaringsmålsætningerne for fugle i Natura 2000-område nr. 89.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ved vurdering desuden lagt vægt på, at det er beskrevet, at den nærmeste registrering af odder ligger ca. 8 km fra projektområdet, og at det er beskrevet, at der kan være strejfer nær Esbjerg Havn. Nævnet har desuden lagt vægt på, at der ikke er potentielle yngle og rasteområder for odder inden for 5 km, og at de nærliggende arealer ikke har særlig værdi for arten, hvorfor projektet ikke vil medføre skade på odder på udpegningsgrundlaget.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har derudover lagt vægt på, at det er beskrevet, at det ikke kan udelukkes, at snæbel på grund af dens levevis kan anvende vandområderne nær projektområdet, men at det på baggrund af, at området ikke er særlig velegnet for fiskene på udpegningsgrundlaget, herunder snæbel, og at området ikke er særligt vigtigt i forhold til andre områder, samtidig med, at fiskenes fødeemner i området omkring projektområdet vurderes at blive påvirket i ubetydelig grad i driftsfasen, er vurderet, at projektet ikke vil medføre skade på fisk, herunder snæbel, for udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 89.

I forhold til gråsæl og spættet sæl har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på, at der til brug for vurderingen er inddraget den eksisterende kendte viden fra andre projekter, Natura 2000-basisanalyser og NOVANA-overvågningen. Nævnet har desuden lagt vægt på, at det er inddraget i miljøkonsekvensrapporten, at begge er knyttet til de kystnære farvande. Nævnet har herefter lagt vægt på, at det fremgår, at det ikke er udelukket, at der kan være enkelte individer nær projektområdet, men at det er vurderet, at der er lav sandsynlighed for, at der er et større antal i nærheden af havnen. Nævnet har desuden lagt vægt på, at der er mere end 3 km til de nærmeste hvile- og yngleområder for spættet sæl, og mere end 8,5 km til nærmeste primære hvilested for sæler, og at det samlet er vurderet, at området ikke er et vigtigt fødesøgningsområde for sæler.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har derudover lagt vægt på, at det er beskrevet, at der til brug for vurderingen af påvirkningen af marsvin er inddraget kendt viden om arten i området, herunder fra overvågningen af arten. Nævnet har desuden lagt vægt på, at det på baggrund af observationerne i området er vurderet, at området ikke er særlig velegnet til marsvin, og at de kan være enkelte individer, men ikke forekomster i større antal i området.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevarerklagenævnet desuden lagt vægt på, at det indgår i miljøkonsekvensrapporten, at Præstegårdsbækken skal forlængelse. Det er i den forbindelse beskrevet, hvor vandet i Præstegårdsbækken stammer fra, herunder at der er to udløb fra Renseanlæg Øst, som i sjældne tilfælde udleder til bækken, særligt ved nedbørshændelser. Nævnet bemærker, at udledning af helt eller delvist urensset spildevand således ikke skyldes selve projektet. Det er derudover beskrevet, at området, hvor der er brakvand med forlængelsen af Præstegårdsbækken, vil blive større, og dermed vil få et større volumen, så der

dermed vil ske en større fortynding af brakvandet end tilfældet er i dag, selvom udløbet flyttes tættere på Natura 2000-området. Nævnet har desuden lagt vægt på, at det på baggrund af dette og det forhold, at der ved besigtigelsen, der er foretaget i forbindelse med miljøkonsekvensrapporten, ikke blev konstateret tegn på påvirkning af det fysiske eller biologiske miljø på vadefloden som følge af overløbshændelser fra Præstegårdsbækken, er vurderet, at der ikke vil være risiko for iltsvind og lokale algeopblomstringer, og at forlængelsen ikke vil medføre skade på Natura 2000-området. Derudover har nævnet lagt vægt på, at projektområdet er placeret ved den nordlige del af Vadehavet, som er stærkt tidevandspåvirket. Vadefloden tørlægges flere hundrede meter ud fra kysten under ebbe, hvilket betyder, at vand, der udledes fra brakvandsområdet, føres væk af ebbestrømmen to gange i døgnet, og der er derfor en stor naturlig vandudskiftning med tidevandet.

3.2.4 Ad 3) Påvirkning af bilag IV-arter i driftsfasen

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på bl.a. den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet.

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, pålægger endvidere medlemsstaterne at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i direktivets bilag IV. Ordningen skal efter bestemmelsens litra (d) bl.a. omfatte et forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Myndigheden skal ved selve § 25-tilladelsens meddelelse herudover sikre sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter.

EU-Kommissionen har offentliggjort en vejledning om beskyttelse af bilag IV-arter.[17] Bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, skal ifølge vejledningen forstås som en målsætning om, at yngle- og rasteområders økologiske funktion bevares. Yngleområder defineres i vejledningen som de områder, der skal bruges til parring og fødsel, og endvidere dækker det området i nærheden af rede- eller fødselsstedet, hvis afkommet er afhængigt af sådanne områder. Rasteområder defineres som de områder, der benyttes af et dyr eller en gruppe af dyr, når de ikke er aktive. Rasteområder omfatter strukturer, som dyr etablerer som rasteområder, f.eks. reder, huler eller skjulesteder.[18]

Ved et yngle- eller rasteområde i habitatdirektivets og habitatbekendtgørelsens forstand forstås en samling ("netværk") af lokaliteter, hvor en bestand af en art yngler eller raster. Betydningen af de enkelte lokaliteter i netværket kan afhænge af bestandens tæthed og spredningsmuligheder. Ved vurderingen af om et yngle- eller rasteområde beskadiges eller ødelægges, er det afgørende, om den økologiske funktionalitet af netværket af lokaliteter kan opretholdes på mindst samme niveau som hidtil.[19]

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at ledelinjer ikke anses som yngle- og rasteområder for flagermus, men at yngle- og rasteområder kan blive negativt påvirket, hvis der sker en forstyrrelse af de tilknyttede ledelinjer. Der henvises til EU-Domstolens praksis vedrørende habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, hvorefter beskyttelsen af yngleområder for bilag IV-arter også gælder aktiviteter omkring yngleområdet, hvis aktiviteterne medfører, at bilag IV-

arter ikke vil besøge yngleområdet længere, og begrebet "yngeområde" derfor også omfatter områdets omgivelser, når omgivelserne er nødvendige for, at bilag IV-arter kan yngle med succes.[20]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Esbjerg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets påvirkning af yngle- og rasteområder for bilag IV-arterne snæbel og vandflagermus.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at der i miljøkonsekvensrapporten er inddraget oplysninger om vandflagermus og artens tilstedeværelse i området. Nævnet har herunder lagt vægt på oplysningerne om, at arten er registreret ved en sø ca. 200 m nord for projektområdet, og der er kortlagt træer, som kan være egnede som levested for arten. Nævnet har ligeledes lagt vægt på vurderingen i miljøkonsekvensrapporten om, at områderne i forvejen er kendetegnet ved, at der er et vist støjbidrag fra den eksisterende havnedrift, trafik m.m., og det kan derfor forventes, at dyr, der i dag lever eller færdes langs kysten eller i tilknytning til de nærliggende naturområder nord for projektområdet, er tilvænnet denne støjpåvirkning, ligesom det forventes, at arterne i løbet af kort tid vil vænne sig til den øgede støjpåvirkning. Derudover fremgår det, at flere af arterne er nataktive, herunder vandflagermus, og således ikke vil blive påvirket af aktiviteten fra havnen, da denne primært vil foregå i dagstimerne.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har desuden i forhold til snæbel lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten fremgår, at arten kan forekomme i vandområdet omkring projektet, men at områderne ikke er vurderet at være specielt velegnede. Nævnet bemærker desuden, at fiskenes fødeemner i området vurderes at blive påvirket i ubetydelig grad i driftsfasen. Nævnet har lagt vægt på, at det på baggrund af dette er vurderet, at projektet ikke vil påvirke den økologiske funktionalitet af yngle- og rasteområder for snæbel.

3.2.5 Ad 4) Alternativer

Det fremgår af miljøvurderingslovens § 20, stk. 2, nr. 4, at miljøkonsekvensrapporten bl.a. skal indeholde en beskrivelse af de rimelige alternativer, som bygherren har undersøgt, og som er relevante for projektet og dets særlige karakteristika, og en angivelse af hovedårsagerne til den valgte løsning under hensyntagen til projektets indvirkninger på miljøet.

Miljøkonsekvensrapporten skal efter bilag 7, pkt. 3, jf. § 20, stk. 1, endvidere indeholde en beskrivelse af de relevante aspekter af den aktuelle miljøstatus (referencescenariet eller 0-alternativet) og en kort beskrivelse af dens sandsynlige udvikling, hvis projektet ikke gennemføres.

Efter Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis skal alternativer, herunder også de alternativer, der er foreslået under den forudgående offentlige debat, behandles mere eller mindre indgående. Det er tilstrækkeligt, at oversigten over alternativer giver offentligheden og politikerne en mulighed for at vurdere det ønskede projekt i forhold til andre realistiske alternativer. Afgørende er, om der kan siges at være tilvejebragt det fornødne grundlag for en beslutning. Det kan således ikke kræves, at der foretages en indgående belysning af (alle) andre alternativer.[21]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Esbjerg Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår beskrivelsen af de undersøgte rimelige alternativer.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en beskrivelse af de alternativer til projektet, som blev identificeret i løbet af den første offentlige høring. Der er herunder beskrevet alternative løsninger på de eksisterende ledige havnearealer og mulighederne for at udvide bl.a. nord for havnen i stedet. Det er desuden beskrevet, hvorfor de opstillede alternativer ikke er realistiske at gennemføre, bl.a. som følge af, at behovet for arealer ikke kan opfyldes, og at det ville medføre begrænsninger i den øvrige brug af Esbjerg Havn. Miljøkonsekvensrapporten indeholder derudover oplysninger om de vigtigste grunde til, at projektet er valgt under hensyn til påvirkningerne af miljøet og en vurdering af, at projektet er den både miljømæssige og driftsmæssige bedste løsning.

3.2.6 Ad 5) Miljøkonsekvensrapportens omfang

Det følger bl.a. af miljøvurderingslovens § 20, stk. 2, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af projektet med oplysninger om projektets placering, udformning, dimensioner og andre relevante særkender.

Klager har anført, at dekommissionering burde have været vurderet i miljøkonsekvensrapporten.

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer, at dekommissionering ikke er omfattet af projektet, der er givet § 25-tilladelse til, og at det alene fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at dekommissionering er en mulig aktivitet på Esbjerg Havn.

På den baggrund finder Miljø- og Fødevareklagenævnet, at dekommissionering af vindmøller ikke skulle have været inddraget og beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, da det ikke er en del af det konkrete projekt.

3.2.7 Ad 6) Projekttopdeling

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 2, nr. 6, at miljøkonsekvensrapporten bl.a. skal indeholde alle oplysninger omhandlet i bilag 7, som er relevante for de særlige karakteristika, der gør sig gældende for et bestemt projekt eller en bestemt projekttype og for det miljø, der kan forventes at blive berørt. Et af kravene til miljøkonsekvensrapportens indhold vedrører projektets karakteristika, som efter bilag 7, pkt. 1, litra b skal ansues i forhold til "hele" projektet.

EU-Kommissionen har i en fortolkningsnote til VVM-direktivet ligeledes lagt til grund, at tilknyttede anlægsarbejder, der udgør en integreret del af et hovedprojekt, først må godkendes, når der har været gennemført en VVM-proces for det samlede projekt.[22]

EU-Domstolen har i en række afgørelser fastslået, at det ikke er foreneligt med VVM-direktivets bestemmelser at opdele et projekt, hvorved delprojekterne såvel som projektet som helhed undtages fra VVM-pligten, jf. bl.a. sag C-227/01, Kommissionen mod Spanien,[23] og sag C-

205/08, Umweltanwalt von Kärnten mod Kärntner Landesregierung.[24] I sidstnævnte sag, anførte EU-Domstolen, at:

53 [...] formålet med direktiv 85/337 ikke kan omgås gennem en projektopdeling, og at manglende hensyntagen til flere projekters kumulative virkning ikke i praksis kan føre til, at samtlige projektdeler fritages for vurderingsforpligtelsen, idet projekterne i deres helhed kan få »væsentlig indvirkning på miljøet« som omhandlet i artikel 2, stk. 1, i direktiv 85/337 (jf. i denne retning dommen i sagen Ecologistas en Acción-CODA, præmis 44)."

Det fremgår derudover af udkastet til vejledning til miljøvurderingsloven, at det er forudsat, at det er det konkrete projekts samlede væsentlige indvirkninger på miljøet, som beskrives og vurderes i en miljøvurdering. Det er derfor i strid med lovens formål at opdele projekter i delprojekter, og hvis der er tale om flere projekter, er det nødvendigt at overveje projekternes forbundethed. Det skal derfor overvejes, om de er nødvendige forudsætninger for hinanden, eller om de er accessoriske og undværlige. Det vil kunne fastslås ud fra bygherrens ansøgning eller karakteren af det ansøgte hovedprojekt. Hvis der er tale om nødvendigt forbundne projekter, skal deres samlede miljøpåvirkning vurderes som en helhed.[25]

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at der ikke er grundlag for at tilsidesætte Esbjerg Kommunes vurdering af, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af det konkrete projekts forventede væsentlige indvirkninger på miljøet. Der er efter nævnets opfattelse dermed ikke sket en projektopdeling i strid med miljøvurderingsreglerne.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at det er den såkaldte etape 5, som er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, og som der med § 25-tilladelsen er givet tilladelse til den driftsmæssige del af. Nævnet har desuden lagt vægt på, at etape 6 ikke er en forudsætning for det tilladte projekt, som kan realiseres selvstændigt. Nævnet bemærker desuden, at Esbjerg Kommune har oplyst, at processen med etape 6 er sat i bero, hvorfor etape 6 ikke er relevant.

3.3 Miljø- og Fødevarerklagenævnets øvrige bemærkninger

For så vidt angår klagepunkterne om anlægsfasen, herunder klagepunkterne over opfyldning på søterritoriet, ændret sedimentation, støj fra anlægsfasen og påvirkning af bilag IV-arter m.m. i anlægsfasen bemærker Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at det efter § 21 i bekendtgørelse om vurdering af virkning på miljøet (VVM) af projekter vedrørende erhvervshavne og Københavns Havn samt om administration af internationale naturbeskyttelsesområder og beskyttelse af visse arter for så vidt angår anlæg og udvidelse af havne er Trafik-, Bolig- og Byggestyrelsen (nu Trafikstyrelsen), som træffer afgørelse efter bekendtgørelsen. Nævnet kan derfor ikke i forbindelse med klagesagen over Esbjerg Kommunes § 25-tilladelse efter miljøvurderingsloven til driften af etape 5 ikke behandle klagepunkter om projektets påvirkninger i anlægsfasen.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 30, at afgørelser truffet efter bekendtgørelsen ikke kan påklages til transportministeren eller anden administrativ myndighed, jf. bekendtgørelse om Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens opgaver og beføjelser, klageadgang og kundgørelse af visse af Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens forskrifter. Miljø- og Fødevarerklagenævnet har derfor ikke videresendt denne del af klagen til en anden myndighed.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at det af klager anførte om at der ikke er behov for udvidelsen, er en politisk beslutning, der vedrører projektets hensigtsmæssighed, hvilket nævnet ikke kan tage stilling til i forbindelse med klagesagen over § 25-tilladelsen efter miljøvurderingsloven, som det også er beskrevet af afsnit 3.2.1.

3.4 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Esbjerg Kommunes afgørelse af 8. september 2021 om § 25-tilladelse til udvidelse af Esbjerg Havn med etape 5.

---

[1] Lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] Planklagenævnets sagsnr. 21/11945 og 22/01333.

[5] Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 Vadehavet, Natura 2000-område nr. 89, Habitatområde H78, H86, H90 og H239, Fuglebeskyttelsesområde F49, F51, F52, F53, F55, F57, F60, F63, F65 og F67 <https://mst.dk/media/194528/n89-vadehavet.pdf>
(<https://mst.dk/media/194528/n89-vadehavet.pdf>)

[6] Bekendtgørelse nr. 450 af 8. maj 2017 om vurdering af virkning på miljøet (VVM) af projekter vedrørende erhvervshavne og Københavns Havn samt om administration af internationale naturbeskyttelsesområder og beskyttelse af visse arter for så vidt angår anlæg og udvidelse af havne.

[7] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[8] Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. oktober 2009 om beskyttelse af vilde fugle.

[9] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[10] Bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[11] Se sag C-127/02 (Hjerte-muslingedommen), præmis 61, og dommens punkt 4.

[12] Se bl.a. sag C-404/09, Kommissionen mod Spanien, præmis 99.

[13] Se sag C-258/11, Sweetman, præmis 48.

[14] EU-Kommissionens meddelelse "Forvaltning af Natura 2000-lokaliteter – Bestemmelserne i artikel 6 i habitatdirektivet 92/43/EØF", 2018, afsnit 3.6.4.

[15] Se EU-Domstolens dom af 7. november 2018 i sag C-461/17 (Holohan), præmis 37-40.

[16] Se bl.a. EU-Domstolens dom af 26. april 2017 i sag C-142/16 (Moorburg), præmis 29.

[17] Vejledning om streng beskyttelse af dyrearter af fællesskabsbetydning i henhold til Habitatdirektivet, Kommissionens meddelelse af 12. oktober 2021, C(2021) 7301 (herefter EU-Kommissionens vejledning).

[18] EU-Kommissionens vejledning, pkt. 2.52-2.57.

[19] Miljøstyrelsens habitatvejledning, pkt. 9.7.1.4 og EU-Kommissionens vejledning pkt. 2.52, hvorefter habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, bør forstås som en målsætning om opretholdelse af yngle- og rasteområdernes økologiske funktion.

[20] Se sag C-357/20, Magistrat der Stadt Wien (Grand Hamster II), præmis 32-34.

[21] Jf. vejledning om VVM i planloven (2009), s. 57, om praksis hos det tidligere Naturklagenævnet.

[22] EU-Kommissionens note af 5. marts 2012 (Interpretation line suggested by the Commission as regards the application of Directive 85/337/EEC to associated/ancillary works).

[23] Domstolens dom af 16. september 2004

[24] Domstolens dom af 10. december 2009.

[25] Miljøstyrelsens udkast til vejledning til lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), 2022, s. 30

Sag:

22/01327

Dato:

14. juli 2023.

Emner:

Miljøvurdering af ...

Miljø- og Fødevareklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/>) •
Nævnenes Hus • Toldboden 2 • 8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • mfkn@naevneneshus.dk
(<mailto:mfkn@naevneneshus.dk>)
[Tilgængelighedserklæring \(https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk\)](https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk)